

III. COM UTILITZAR EL PETIT COMPASS

Cap infant pot aprendre sobre els drets humans en un entorn que no és per se respectuós i promotor de la cultura dels drets humans. La contribució més important que un educador/a pot fer perquè l'infant entengui els drets humans és crear aquest entorn.

Començar amb el PETIT COMPASS

Aquest capítol està pensat per ajudar-te a tu, l'educador o educadora, amb informació pràctica sobre la utilització del PETIT COMPASS. Tot i així, no deixis que tants «així» i «hauries de» et facin enrere. Ningú coneix el teu context i els teus infants millor que tu, per tant, agafa la informació i els consells que creguis que et poden ser de més utilitat i fes les activitats amb el teu grup. Quan tinguis dubtes, aquí pots trobar algunes respostes útils. Si crees un context que respecta i promou els drets dels infants, estaran aprenent segons els drets humans!

A diferència de les programacions d'unitats didàctiques que s'utilitzen per donar resposta al currículum escolar, el PETIT COMPASS es va dissenyar per ser tan adaptable com fos possible als diferents contextos on els infants poden aprendre sobre els drets humans: des d'unes colònies o campaments, activitats extraescolars, les excursions i les associacions juvenils, fins a una classe més formal a l'escola. Tot i que moltes activitats del PETIT COMPASS requereixen una mica de preparació, poden dur-se a terme quasi en qualsevol lloc i en qualsevol moment. Trobar el moment en què els infants estan més receptius a l'aprenentatge en drets humans, bé sigui quan hi ha un conflicte al grup o bé quan aquest té ganes de festa, és part de l'art d'educar: el teu art!

Aquest capítol cobreix els temes següents:

- L'objectiu del PETIT COMPASS
- Aprenentatge basat en l'experiència
- Funció de la facilitació
- Estils d'aprenentatge
- Els estadis de desenvolupament dels infants
- Què conté una activitat del PETIT COMPASS?
- La Convenció sobre els drets de l'infant com a fonament
- Elecció de les activitats
- Adaptació de les activitats
- Consells per promoure la participació
- Consells per a la facilitació
- Posar en pràctica l'educació en drets humans

Trobaràs desenvolupats altres punts sobre l'educació en drets humans al Capítol II, Secció 1.

ASSOCIACIÓ D'EDUCADORS EN DRETS HUMANS
 Impressió amb finalitat educativa descarregada
 des del web aheadedu.org/PetitCompass

L'objectiu del PETIT COMPASS

El PETIT COMPASS pretén que els infants desenvolupin els coneixements, les habilitats, els valors i les actituds necessàries per participar en la societat a partir del coneixement i la protecció dels seus drets i els de les altres persones. D'aquesta manera, els infants poden contribuir a la construcció d'una cultura dels drets humans.

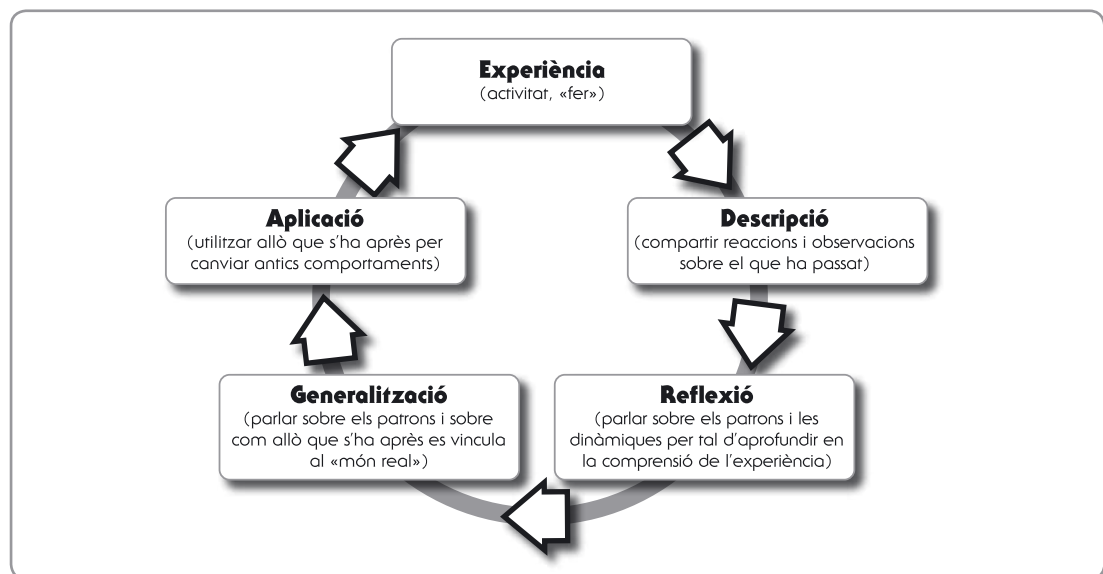
Per tal d'assolir aquest objectiu, les activitats educatives del PETIT COMPASS estan dissenyades per:

- Partir d'allò que l'infant ja coneix com a base per explorar idees i perspectives noves;
- Estimular l'infant a participar activament en el debat, i aprendre els uns dels altres tant com sigui possible;
- Inspirar i donar possibilitats perquè l'infant transformi allò que ha après en accions que, tot i ser senzilles, siguin significatives i adequades, de suport a la justícia, la igualtat i els drets humans;
- Reflectir els valors essencials de la **Convenció sobre els drets de l'infant** (CDI) i promoure una cultura dels drets humans entre els infants.

Les actituds i els valors vinculats a la comunicació, el pensament crític, la defensa dels drets, la responsabilitat, la tolerància i el respecte cap els altres no es poden ensenyar, sinó que cal aprendre'ls a partir de l'experiència. Per aquest motiu, les activitats del PETIT COMPASS promouen la cooperació, la participació i l'aprenentatge actiu i cerquen una implicació integral del cap, el cor i les mans de l'infant. Només l'infant que comprèn que els drets humans parteixen de les necessitats humanes bàsiques i que sent empatia pels altres éssers humans prendrà com a responsabilitat pròpia la protecció dels drets de les altres persones.

Aprenentatge basat en l'experiència

Com fem per crear aquesta comprensió i empatia des de la infància? L'educació en drets humans és educació pel canvi, tant personal com social. A fi d'aconseguir aquest canvi, les activitats del PETIT COMPASS es basen en un cicle d'aprenentatge que compta amb cinc fases:

Malgrat que totes aquestes fases poden no ser òbvies, o no donar-se en aquest ordre, són implícites i presents en totes les activitats del PETIT COMPASS.

Aquesta metodologia de l'aprenentatge basat en l'experiència permet que l'infant desenvolupi i modifiqui coneixements, habilitats, actituds i valors en un context segur, que és a la vegada repte i diversió. L'aprenentatge basat en l'experiència promou la participació, la confiança en un mateix i l'autoestima, ja que valida l'experiència de l'infant i promou que aquest es faci responsable del seu aprenentatge. Cada fase d'aquest cercle valora l'experiència viscuda pels infants, alhora que els desafia a expressar, observar, reflexionar, posar en dubte i extreure conclusions.

Experiència

La primera fase no té com a objectiu que els infants generin «respostes correctes», sinó estimular les seves pròpies opinions, teories i sentiments. En la majoria dels casos aquestes respostes provenen de l'experiència prèvia de l'infant més que no pas de l'aprenentatge a l'escola. Per exemple, a l'activitat «39. Vet aquí que una vegada...», els infants entenen els estereotips de gènere a partir d'escoltar un conte ben conegut amb els sexes dels personatges invertits. A «12. Els campaments del món» els infants s'afronten als seus prejudicis inconscients a partir del tan familiar procés de selecció dels companys i les companyes de joc.

Descripció

La segona fase anima els infants a expressar els seus sentiments i reaccions. Per exemple, a la «Reflexió i avaluació» de cada activitat del PETIT COMPASS, els infants responen a preguntes com ara «Què t'ha semblat l'activitat?», «Com t'has sentit durant aquesta experiència?» o «Què ha passat durant aquest joc?». Aquestes preguntes obertes conviden a crear una àmplia varietat d'opinions personals en un context on no es jutgen les respostes.

La fase «Reflexió i avaluació» és de vital importància, ja que sense dedicar el temps adequat a parlar sobre les respostes dels infants i relacionar-les amb els drets humans, l'activitat serà, en el millor dels casos, simplement un joc, una estona de diversió que es pot oblidar amb facilitat. En el pitjor dels casos, pot reforçar actituds negatives i estereotips, induir a errors o confondre els infants, o inclús generar emocions doloroses sense arribar a gestionar-les. Si no hi ha prou temps per dur a terme una reflexió profunda, més val no fer l'activitat.

Reflexió

La tercera fase porta els infants de l'experiència de l'activitat a les seves implicacions conceptuals. Per exemple, el debat que pot seguir una activitat tan activa com «29. Preneu el castell» porta els infants a analitzar les raons i els mecanismes que hi ha darrera dels conflictes. A l'activitat «8. El monstre de les galetes», per exemple, els infants experimenten el valor de treballar de manera cooperativa, però el debat i la reflexió compartida que segueix la vivència els fa expressar aquesta descoberta. Preguntes del tipus «Heu viscut mai una situació similar a la vostra vida?» o «Coneixeu algú així?» ajuden els infants a fer aquestes connexions.

Generalització

La quarta fase connecta l'experiència de l'activitat amb el «món real» en general i amb la vivència quotidiana dels drets humans en concret. Per exemple, després d'una activitat de simulació com ara «1. A cegues» o «11. El xerraire silenciós», els infants parlen de com les discapacitats físiques poden arribar a limitar els drets de la infància. Les fases 3 i 4 són especialment efectives per generar pensament autònom i per crear oportunitats perquè els infants aprenguin els uns dels altres. L'aprenentatge és altament individual, és a dir, no tots els infants extrauran el mateix aprenentatge d'una mateixa activitat i debat, i cal respectar aquestes diferències en els resultats.

Aplicació

La cinquena fase explora allò que els infants poden fer per tractar temes de drets humans. Decidir actuar, involucrar-se, no només és un resultat lògic del procés d'aprenentatge, sinó que també és una manera important de reforçar els nous aprenentatges, habilitats i actituds adquirits, que conformen la base de la següent seqüència del cicle. També és un element clau per desenvolupar una ciutadania activa en una societat democràtica: els individus poden canviar les coses, inclosos els infants. Per exemple, l'activitat «38. Una constitució per al nostre grup» porta el grup a desenvolupar els seus propis drets i responsabilitats, per referir-s'hi en cas de conflictes i per ser revisats democràticament en cas de necessitar-ho; i «4. Cada vot compta» repta els infants a trobar mètodes democràtics per prendre decisions en grup.

Tot i que les activitats del PETIT COMPASS estan pensades per ser divertides i engrescar els infants a participar-hi, també ofereixen, amb una clara intenció, l'oportunitat de posar en pràctica en el seu context allò que han après. La majoria d'activitats inclouen una secció de «Propostes d'acció», que poden ser individuals i trobar expressió només en la vida privada de l'infant, com ara generar una actitud diferent cap als germans i germanes, o bé col·lectives i donar lloc al desenvolupament d'unes noves normes per a la classe o per gestionar els conflictes al pati. Internet també ofereix una nova i senzilla manera que els infants s'involucrin en temes de drets humans en l'àmbit mundial; per exemple, buscant idees per participar a les pàgines web d'organitzacions no governamentals de drets humans o medi ambient.

Sigui quin sigui el nivell o el tipus de l'acció, el que és important és que hagi estat lliurement escollida i autogestionada pels infants. L'educador o facilitador pot animar els infants i donar-los suport per trobar l'acció més adequada per aconseguir els objectius que ells han proposat, però la motivació per actuar ha de venir dels mateixos infants; en cas contrari, no aprendran a esdevenir ciutadans sinó a seguir les direccions d'una figura autoritària.

Fins i tot en un grup petit és possible trobar grans diferències en la disposició i ganes dels infants a actuar perquè no tothom que vulgui fer alguna cosa voldrà fer la mateixa. Cal que l'educador o facilitador ajudi els infants a trobar una sèrie d'opcions per actuar que responguin a la diversitat de les seves habilitats i interessos. L'educador també juga un paper crucial a l'hora de fomentar que els infants tinguin en compte les seves experiències i sobretot que relacionin les seves inquietuds amb els drets humans. Per exemple, els infants poden decidir autònomament que la seva escola hauria de ser més acollidora amb els nouvinguts, però és possible que calgui que l'educador els faci relacionar la seva proposta d'acció amb el principi de no-discriminació dels drets humans.

Funció de la facilitació

El PETIT COMPASS utilitza la paraula facilitació per denominar la funció de preparar, presentar i coordinar les activitats i crear un context on l'infant pot aprendre, viure i experimentar amb els drets humans. La persona facilitadora de l'activitat, d'ara endavant facilitador (farem servir la forma masculina com a genèrica), és qui prepara l'escenari, amb un context on els drets humans són respectats, però on els infants són els principals actors i actrius. No hi ha, però, un ambient perfecte per a l'educació en drets humans. Fins i tot les situacions on els infants vulneren els uns els drets dels altres poden esdevenir font d'aprenentatge. L'èxit d'una activitat, tanmateix, depèn principalment del tacte, les habilitats i l'experiència d'aquesta persona que facilita el procés.

Moltes persones que treballen amb infants no estan familiaritzades amb el procés de facilitació i el troben tot un repte, inclús incòmode, ja que donen per descomptat el seu paper tradicional de «professores» o «monitores». A més, la majoria d'infants estan preparats per dependre d'una persona adulta que dóna la informació. Tot i així, els infants tenen més predisposició a acceptar la responsabilitat del seu aprenentatge, que no pas les persones adultes a abandonar el seu rol d'autoritat i d'expert. La facilitació no és

difícil, tot i que la majoria de facilitadors «aprenen fent», sempre que entenguin i acceptin el canvi cap a un enfocament de l'aprenentatge centrat en l'infant i basat en l'experiència.

L'art de la facilitació requereix no només un canvi de centre d'atenció, sinó també un grau elevat de consciència d'un mateix. Atès que el comportament adult té una poderosa influència en les vides dels infants, els facilitadors han d'anar amb cura de ser models dels valors dels drets humans que volen transmetre. Una activitat sobre **estereotips de gènere**, per exemple, no tindrà cap sentit si la persona facilitadora de forma habitual mostra prejudicis de gènere. Per aquest motiu, els facilitadors han de reconèixer, admetre i tractar conscientment els propis prejudicis i imparcialitats.

REFLEXIÓ: *Tots els éssers humans tenim prejudicis! Quins són els teus? Podria algun dels teus prejudicis afectar els infants amb els quals treballes? Què pots fer per tractar aquests prejudicis?*

Estils d'aprenentatge

Per despertar el talent i interès d'una varietat d'infants, els facilitadors es beneficien d'estar familiaritzats amb les diferents maneres en què les persones pensem i aprenem, inclosos ells mateixos. Tot i que tothom utilitza una barreja dels estils de pensament i aprenentatge, cada persona té un estil preferit o predominant.

Quin és el sentit predominant quan aprenem?

- **Aprenentatge visual:** tendim a representar el món amb imatges. Podem fer servir frases com ara «Ja veig el que vols dir».
- **Aprenentatge auditiu:** recordem més allò que escoltem i podem fer servir frases com ara «Sona genial! Sona com una bona idea!».
- **Aprenentatge cinestèsic:** tendim a recordar les coses a partir de sentiments, tant físics com emocionals. Acostumem a fer servir frases com ara «M'agrada. Fem-ho!».

Quin és l'estil d'aprenentatge preferit o predominant?

- **Actiu:** Aprenem millor a partir d'experiències noves, dels problemes i de les oportunitats de l'experiència. Ens encanten els jocs, el treball en equip, les tasques i els jocs de rol. Reaccionem contra l'aprenentatge passiu, les activitats solitàries com llegir i investigar individualment, així com tasques que requereixen molta atenció als detalls.
- **Reflexiu:** Aprenem millor quan podem reflexionar sobre l'activitat. Gaudim amb la recerca, repassant el que ha passat i el que hem après. Reaccionem contra la imposició d'estar en primer pla, no tenir prou dades en què basar les nostres conclusions i haver d'agafar dreceres o fer feines superficials.
- **Teòric:** Aprenem millor quan l'aprenentatge forma part d'un sistema, d'un model, d'un concepte o teoria. Ens agraden les situacions estructurades amb un propòsit clar i tractar amb idees i conceptes interessants. Sovint no ens agrada participar en situacions que se centren en sentiments.
- **Pragmàtic:** Aprenem millor d'activitats on el tema està relacionat clarament amb un problema real i on poden posar en pràctica el que hem après. Reaccionem contra l'aprenentatge que sembla llunyà a la realitat i «la teoria i els principis generals».

ASSOCIACIÓ D'EDUCADORS EN DRETS HUMANS
 Impressió amb finalitat educativa descarregada
 des del web aheadedu.org/PetitCompass

REFLEXIÓ: De quina persona amb qui has après tens un millor record (professor, formador o facilitadora)?
Què tenia la seva manera de comunicar-se que t'ajudava a aprendre?

Hi ha cap correspondència entre l'estil comunicatiu d'aquesta persona i el teu propi estil d'aprenentatge i de pensament?

La majoria de persones ensenyem i treballem amb un grup de manera natural amb allò que correspon a la nostra pròpia manera de pensar i aprendre. Et passa a tu?

- Amb quin tipus d'educands series més efectiu?
- Quin tipus de persona tindria més dificultats d'aprendre amb tu?
- Com pots adaptar el teu estil comunicatiu per arribar a més persones?

A la pràctica, tothom utilitza una combinació dels sentits i estils d'aprenentatge. Tot grup d'infants suposa per al facilitador una varietat d'estils i necessitats educatives i cal tenir-ho en compte a l'hora de seleccionar les activitats del PETIT COMPASS, de manera que trobem l'equilibri d'activitats per tal de respondre a les diferents necessitats i estils d'aprenentatge dels infants amb els quals treballem.

Les diferències en les formes i estils d'aprenentatge també expliquen la manera com funcionen les activitats i com els infants hi reflexionen i les avaluen. Ens adonarem que una mateixa activitat produeix diferents nivells de participació i diferents resultats amb infants diferents. Alguns infants estan més predisposats a respondre preguntes de reflexió que d'altres. Recordem que les formes i els estils d'aprenentatge només expliquen una part d'aquestes diferències: hi ha una àmplia gama de factors fora del nostre control i els mateixos infants poden reaccionar molt diferent a una mateixa activitat un altre dia! Com més familiaritzats estiguem amb les activitats del PETIT COMPASS, més fàcil serà explicar les raons d'aquestes diferències.

Els estadis de desenvolupament dels infants

Les activitats del PETIT COMPASS estan pensades per a infants d'entre sis i tretze anys, tot i que poden ser fàcilment adaptades per a infants més petits i més grans, així com per a persones adultes. La infància és l'etapa ideal per introduir l'educació en drets humans perquè, tot i que els infants més petits ja tenen valors i actituds fermes, també són receptius a noves perspectives i experiències. Per desenvolupar uns valors com el respecte cap a les altres persones i la tolerància a la diferència o unes habilitats com l'empatia i el pensament crític calen anys i experiències, però mai és massa d'hora per començar!

Al mateix temps, els infants encara són força dependents de la guia i el suport de les persones adultes, especialment de les seves famílies, cuidadors i mestres, així com dels seus iguals. Alguns dels valors dels drets humans i actituds que promou el PETIT COMPASS poden entrar en conflicte amb aquells que els infants troben potser en altres àmbits de les seves vides. Explicar els objectius i mètodes del PETIT COMPASS a les famílies, mestres i líders de la comunitat pot ajudar a prevenir possibles conflictes. Per això cal que els facilitadors siguin sensibles a aquests possibles conflictes tant pel que fa a l'infant com al context familiar, escolar i comunitari de l'infant. En qualsevol cas, sigui quin sigui l'estadi de desenvolupament, l'infant mai no hauria de convertir-se en el punt central d'aquest conflicte.

Malgrat que cada infant és únic, la llista següent resumeix les principals característiques segons els grups d'edat. Un facilitador amb experiència necessita comprendre el grau de desenvolupament de cada grup d'edat i seleccionar i/o adaptar les activitats perquè responguin al seu desenvolupament físic, intel·lectual, afectiu i social.

De 6 a 7 anys:

Desenvolupament físic i psicomotriu

- Els agraden les activitats a l'aire lliure amb breus però enèrgiques tongades d'activitat;
- Prefereixen tasques manuals senzilles, especialment combinades amb el desenvolupament d'alguna habilitat física.

Desenvolupament cognitiu i afectiu

- Els agrada parlar però tenen una capacitat d'atenció breu i dificultats per escoltar els altres;
- Són molt curiosos;
- Aprenen millor a partir d'experiències físiques;
- Tenen dificultat en la presa de decisions;
- Poden llegir i escriure, però ambdues habilitats es troben en un estadi incipient;
- Són altament imaginatius i s'involucren ràpidament en jocs de rol i de fantasia;
- Els agraden les històries d'amistat i superherois;
- Els agraden els personatges dels dibuixos animats.

Desenvolupament social

- Són molt competitius;
- A vegades poden trobar difícil la cooperació.

De 8 a 10 anys:

Desenvolupament físic i psicomotriu

- Semblen tenir una energia física inacabable.

Desenvolupament cognitiu i afectiu

- Els agrada aprendre coses noves, però no necessàriament en profunditat;
- Esdevenen més conscients de les diferències i desigualtats amb els altres;
- Gaudeixen resolent problemes;
- Els agraden els jocs de pregunta i resposta;
- Es poden sentir molt frustrats si la seva feina no satisfà les seves pròpies expectatives.

Desenvolupament social

- Són més independents però encara necessiten suport;
- Els agrada parlar i debatre coses amb els companys;
- Poden ser molt crítics amb ells mateixos i els demés;
- Poden cooperar millor;
- Els agrada pertànyer a un grup;
- Comencen a idolatrar herois reals, estrelles de la tele i persones del món dels esports en comptes de personatges de dibuixos.

D'11 a 13 anys:

Desenvolupament físic i psicomotriu

- Maduren molt físicament, tot i que el ritme d'aquests canvis varia entre infants i poden provocar timidesa i sentiments d'incomoditat.

Desenvolupament cognitiu i afectiu

- La seva habilitat de pensament abstracta madura enormement;
- Els agrada debatre i discutir;
- Troben alguns jocs previsibles i avorrits; prefereixen activitats complexes que impliquin la creació d'estratègies i productes únics;
- Tendeixen al perfeccionisme en el que fan;
- Comencen a percebre que una història o esdeveniment pot ser vist des de més d'una perspectiva;
- Mostren un interès creixent en els esdeveniments socials i d'actualitat.

Desenvolupament social

- Tenen un interès creixent l'entorn social i físic més ampli;
- Gaudeixen provant els límits d'ells mateixos i dels altres;
- Poden combinar passar-s'ho bé i prendre's les coses seriosament al mateix temps;
- Incrementa l'interès per la impressió que els altres tenen d'ells;
- Els agrada aprendre de models;
- Comencen a desenvolupar jocs de grup i en equip més avançats;
- Els agrada cooperar per objectius comuns;
- Són fàcilment influenciables per les actituds i comportaments dels companys.

Què conté una activitat del PETIT COMPASS?

Les activitats del PETIT COMPASS han estat pensades per promoure l'aprenentatge basat en l'experiència sobre els drets humans per a una diversitat de contextos, estils d'aprenentatge i estadis de desenvolupament. Les activitats del PETIT COMPASS comencen amb una situació abstracta o imaginativa que provoca la implicació dels infants com a grup, però la part de reflexió i avaluació els porta a un àmbit més personal i individual. Molts especialistes consideren que la part de reflexió i avaluació és la part més important d'una activitat. Sense aquesta, una activitat del PETIT COMPASS no és més que una activitat. De fet, l'omissió d'aquesta part reflexiva, més enllà de suposar la pèrdua d'una oportunitat d'aprenentatge en drets humans, pot resultar realment nociva i arribar a reforçar estereotips i trivialitzar les emocions que una activitat pot provocar en els infants.

Com que aquest tipus d'educació no formal, basada en l'experiència, provoca emocions intenses, alguns temes de drets humans poden tocar de prop la vida d'alguns infants de manera extremadament incòmoda. Cal que els facilitadors tinguem present aquest potencial a l'hora de triar o adaptar qualsevol activitat per al nostre grup. És per això que tota activitat del PETIT COMPASS es presenta en un format dissenyat per ajudar al facilitador a seleccionar i dur a terme les activitats de la manera més adient per al grup, amb exemples de preguntes per al debat de reflexió, consells per a la facilitació i adaptació de l'activitat, així com suggerències d'activitats per anar més enllà i donar continuïtat en el treball amb el grup sobre els temes de drets humans d'aquella activitat.

